

Jednání European Network of Official Authorities in Charge of the Secret – Police Files a 10. výročí polského Institutu národní paměti ve Varšavě

► Pavel Navrátil

Dne 7. října 2010 se zástupci Ústavu pro studium totalitních režimů (ÚSTR) a Archivu bezpečnostních složek (ABS) Pavel Žáček a Pavel Navrátil zúčastnili pracovního setkání zástupců „European Network of Official Authorities in Charge of the Secret – Police Files“ (Evropská síť institucí spravujících dokumenty tajné policie) konaného ve Varšavě. Jednání se týkalo koordinace prací na společném průvodci po archivních fondech bezpečnostních složek bývalého východního bloku spravovaných účastnickými institucemi, přijímání nových členů, spolupráce na externím projektu („Salamanca Charter“) vztahujícího se ke studiu diktátorských režimů. V závěru jednání proběhla volba příští předsedající instituce, kterou bude rumunská Národní rada pro studium dokumentů Securitate.

Samotnému setkání účastníků předcházelo otevření panelové výstavy na varšavském Zámeckém náměstí nesoucí název: „...a akta zniszczycz“ („... a svazky zničit“), prezentující administrativní agendu bezpečnostních složek vybraných zemí střední a východní Evropy. Autoři výstavy se zaměřili především na tzv. divoké skartace, jež probíhaly v souvislosti s pádem komunistických režimů v roce 1989. Na přípravách této výstavy se podíleli i pracovníci Archivu bezpečnostních složek z ČR.

Den 8. říjen 2010 byl věnován oslavám 10. výročí založení polského Institutu národní paměti (IPN). Započaly připomenutím památky předchozího, nedávno tragicky zemřelého, předsedy instituce Janusze Kurtyky odsouzením mše svaté v kostele Všech Svatých a dále odhalením jeho plakety na budově sídla IPN.

Od dvanácté hodiny se konalo slavnostní shromáždění ve varšavském Královském zámku. Po přečtení zdravice polského prezidenta Bronisława Komorowského získalo několik pracovníků Institutu „Kříž za zásluhy“ na poli „dokumentace a připomínání pravdy o moderní historii Polska“; ocenění předal kancléř prezidenta republiky. Následovala přednáška profesora Pawła Śpiewaka nazvaná „Vliv IPN na společenskou debatu v Polsku“, na niž navázala diskuze představitelů všech partnerských institucí, která rozvinula toto téma do mezinárodních souvislostí.

Předseda Institutu paměti národa Franciszek Gryciuk zahajuje jednání Evropské sítě institucí spravujících dokumenty tajné policie.

Z výstavy „... a akta zniszczyć“.

Odhalení pamětní desky Janusze Kurtyky.

Janusz Kurtyka 1960–2010

Janusz Kurtyka se narodil 13. srpna 1960 v Krakově. Absolvoval Fakultu historie a filozofie na Jagellonské univerzitě, doktorské studium dokončil obhajobou disertační práce na Ústavu historie Polské akademie věd v roce 1995 a v roce 2000 dosáhl habilitace. Od roku 1979 se účastnil aktivit demokratické opozice v Krakově, byl mimo jiné spoluzakladatelem „Nezávislé asociace studentů“ Institutu historie Jagellonské univerzity a přednášejícím na podzemní univerzitě.

Od roku 1985 působil jako vědecký pracovník v Ústavu historie Polské akademie věd, členem vědecké rady Ústavu byl v letech 1999–2002 a 2003–2006. V období 1989–2000 se stal předsedou Solidarity v Ústavu historie Polské akademie věd v Krakově. V letech 2000–2005 byl ředitelem krakovského oddělení Institutu národní paměti.

Z jeho pera vzešlo cca 140 vědeckých publikací o polské historii se zaměřením od středověkých a raně novověkých dějin, až po tematiku protikomunistického odporu. Byl členem Sdružení polských historiků, Společnosti přátel věd v Przemysłu a Polské heraldické společnosti. Dne 9. prosince 2005 byl Sejmem zvolen předsedou Institutu národní paměti a 29. prosince téhož roku skládá slib.

Byl ženatý a měl dva syny.

Předseda polského IPN tragicky zahynul dne 10. dubna 2010 při letecké havárii u ruského Smolenska, spolu s osmdesáti osmi členy delegace, která se měla zúčastnit v Katyni vzpomínkové tryzny k 70. výročí masakru tisíců důstojníků polské armády sovětskou NKVD...

Slova kolegů a přátel

„Byl to muž velmi silný, klidný. Uměl být okouzlující, stejně jako přísný šéf svých zaměstnanců, bez ohledu na jejich místa ve struktuře úřadu. Chtěl být – a byl – správcem Institutu národní paměti, který se pod jeho vedením stal jednou z nejvýznamnějších polských institucí společenského a politického života. Po této těžké práci nyní spočívá a patří na Boha. Lidsky řečeno příliš brzy, ale Stvořitel tak chtěl.“

Jan Źaryn, IPN

„Janusz měl velké plány. V sobotu měl letět do Katyně a ve středu do Bruselu. Chtěl toho ještě mnoho udělat, především na vědecké úrovni. Už měl za sebou habilitaci, a tak přirozeným krokem bylo usilování o profesuru. Snil o tom. Ale stalo se jinak. Smrt Janusze byla symbolická. Zemřel jako mučedník pravdy, za kterou bojoval po celý svůj život. Často opakoval slova evangelia: ‚Poznáte pravdu a pravda vás osvobodí.‘ (Jan 8, 32).“

Tadeusz Isakowicz-Zaleski, kněz

„Vyprávění dějinného příběhu našich národů je složité, obtížné a někdy i kontroverzní. Následkem toho mají krátkozrací lidé strach z pravdy a jejího vyslovování. Janusz Kurtyka takový nebyl, měl odvalu sdělit pravdu autentických dokumentů a svědectví pamětníků. Tím si zasloužil naši úctu a uznání. Jsme si jisti, že jeho nástupci půjdou jeho cestou poctivosti a naše spolupráce se bude i nadále rozvíjet směrem připomínání dějin.“

Avner Shalev, předseda Yad Vashem

„Díky Januszovi Kurtykovi dostala mezinárodní spolupráce IPN sotva popsatelné tempo a záběr. Stovky metrů dokumentů byly vyměněny s příbuznými institucemi. Desítky publikovaných knih, uspořádané konference. To jsou hlavní směry spolupráce, při kterých je nutné používat i leteckou dopravu. Významná část účastníků delegací (včetně mne) má strach z létání. Pro Janusze to nebyl problém. Před každým letem nás uklidnil a připomněl, že v případě katastrofy budeme mít státní pohřeb se všemi poctami.“

Jan Baster, IPN

„Spolupráce s Januszem Kurtykou si žádala značné intelektuální a organizační úsilí. Během čtyř let zcela zreorganizoval práci archivu, aby z něj vytvořil moderní a otevřenou studnici poznání o polské komunistické minulosti. Archiv hrál velmi důležitou roli v utváření politiky národní paměti a byl hojně využíván pro nespočetné výzkumné projekty. Jak by řekl Janusz Kurtyka: „Archiv je srdcem IPN“. A toto „srdce“ bije ve stejném rytmu i přes ztrátu svého šéfa.“

Jacek Kwilosz, Rafał Leśkiewicz, Zbigniew Nawrocki, Wojciech Sawicki, IPN